

Europese Commissie - Informatieblad

Vragen en antwoorden over het eerste jaarlijkse EU-grondrechtencolloquium: antisemitisme en islamofobie in Europa voorkomen en bestrijden

Brussel, 1 oktober 2015

Op 1 en 2 oktober organiseert de Europese Commissie in Brussel het eerste jaarlijks colloquium over grondrechten. Dit jaar is het thema "Tolerantie en respect: antisemitisme en islamofobie in Europa voorkomen en bestrijden".

Wat is de bedoeling van het colloquium?

Het algemene doel van het colloquium is de onderlinge samenwerking te verbeteren en de politieke inzet te vergroten voor de bevordering en bescherming van grondrechten in Europa. Er zal worden gestreefd naar een vruchtbaarder dialoog tussen de EU en internationale instellingen, beleidsmakers, de academische wereld en het maatschappelijk middenveld, en naar een groter inzicht in de uitdagingen waarvoor de grondrechten ons in de praktijk stellen. Het is met name de bedoeling dat het colloquium concrete ideeën en initiatieven oplevert voor een betere aanpak van grondrechtenkwesties.

Voortbouwend op de openbare raadpleging van april en mei 2015, zullen de deelnemers zoeken naar concrete manieren om antisemitisme en islamofobie te bestrijden. Zij zullen zich richten op projecten, beleid en wetgeving ter bestrijding van joden- en moslimhaat, met bijzondere aandacht voor haatmisdrijven, haatzaaiende uitlatingen en discriminatie.

Het colloquium biedt een goede gelegenheid voor een dialoog tussen instellingen, lidstaten, plaatselijke autoriteiten, maatschappelijke organisaties, religieuze en gemeenschapsleiders, internationale organisaties, academici, media en filosofen. De deelnemers zullen samen nadenken over de diepere oorzaken van de toename van antisemitische en anti-islamitische incidenten in Europa en de gevolgen daarvan voor het leven van alledag.

Hoe groot is het probleem van haatmisdrijven en intolerantie in Europa? Waarom een colloquium over dit onderwerp?

De bestrijding van antisemitisme en islamofobie is een verantwoordelijkheid van de hele maatschappij. De deelnemers zullen onderzoeken hoe in de EU een cultuur van inclusieve tolerantie en respect kan worden bevorderd. De laatste jaren is er in de EU sprake van een zorgwekkende toename van antisemitische en anti-islamitische haatmisdrijven en intolerantie.

Toen het Bureau voor de grondrechten in 2013 een enquête hield over discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden, vond drie vierde van de respondenten (76 %) dat antisemitisme de afgelopen vijf jaar in hun land was verergerd. Bijna drie vierde van de respondenten (73 %) zei dat antisemitisme online de afgelopen vijf jaar erger was geworden. De terroristische aanslagen in verschillende EU-landen hebben de groeiende veiligheidsproblemen van Joden in Europa nog vergroot. Uit een onderzoek van het EU-Bureau voor de grondrechten blijkt dat ongeveer 75 % van de Joden geen aangifte doet bij de politie van antisemitische intimidatie.

Islamofobie neemt ook toe; de toename van verbaal en fysiek geweld is verontrustend. De op 1 oktober gepubliceerde Eurobarometer geeft aan dat van alle religieuze groeperingen moslims met het laagste niveau van maatschappelijke acceptatie te kampen hebben. Slechts 61 % van de respondenten verklaarde volledig op zijn gemak te zijn met een moslim als collega en slechts 43 % verklaarde er geen enkel probleem mee te hebben wanneer zijn volwassen kinderen een relatie met een moslim zouden hebben.

De huidige vluchtelingencrisis gaat samen met een sterke toename van het aantal negatieve en haatzaaiende uitlatingen over in de EU aangekomen vluchtelingen; de situatie is koren op de molen van extreemrechtse bewegingen en speelt populisme in de hand. In een aantal landen is melding gemaakt van zorgwekkende verbale en fysieke aanvallen, waaronder haatzaaiende uitlatingen op het internet over asielzoekers en vluchtelingen. Volgens het Duitse ministerie van Binnenlandse Zaken kwam het alleen al in de eerste helft van 2015 maar liefst 202 keer tot geweldsdaden op huisvesting voor asielzoekers. Ook is er een forse toename van xenofobe opmerkingen op internetplatforms vastgesteld.

Het colloquium richt zich zowel op antisemitisme als islamofobie. Hoewel deze fenomenen qua oorsprong, geschiedenis en verschijningsvormen verschillen, leiden beide de laatste jaren tot een zorgwekkende toename van haatincidenten. De toename van haatmisdrijven in Europa baart zorgen en de ervaringen die in het kader van het colloquium worden opgedaan, zouden kunnen worden gebruikt om andere vormen van haat en intolerantie te bestrijden.

Hoe sluit het colloquium aan bij de werkzaamheden van de Commissie ter bestrijding van haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven?

De bevordering van tolerantie, diversiteit en sociale samenhang, de bestrijding van discriminatie in al haar vormen en de bestrijding van racistische en xenofobe delicten zijn belangrijke onderdelen van het EU-beleid. Tussen deze bevordering en bestrijding dient synergie te bestaan.

In de nasleep van de aanslagen in Parijs en Kopenhagen kwam de EU met de Europese veiligheidsagenda. Deze bevat een aanpak van radicalisering — offline en online — met inbegrip van incidenten waarbij sprake van joden- en moslimhaat is.

De Commissie is momenteel bezig met een evaluatie van de omzetting en tenuitvoerlegging van het EU-kaderbesluit betreffende racisme en vreemdelingenhaat, op grond waarvan de ontkenning van de Holocaust in de hele EU als een strafbaar feit wordt aangemerkt. Momenteel hebben slechts 13 lidstaten de desbetreffende bepaling van het kaderbesluit volledig omgezet.

De Commissie zal de dialoog met belanghebbenden over de manier waarop haatmisdrijven en discriminatie in Europa moeten worden tegengegaan, voortzetten. Wij moeten de oorzaken van racisme aanpakken, onder meer door middel van educatie en het bevorderen van een cultuur van tolerantie en respect in Europa.

Uit een Eurobarometer-enquête uit 2015 blijkt dat er brede steun is voor maatregelen ter bevordering van de diversiteit op de werkplek. Een grote meerderheid van de respondenten is het ook eens over het belang van onderwijs. Dat betreft ook het geven van informatie over diversiteit qua godsdienst of overtuiging (80 %) en etnische afkomst (81 %).

Naar aanleiding van het colloquium zal de Commissie de mogelijkheid onderzoeken van nieuwe maatregelen op EU-, nationaal en lokaal niveau, met deelname van het maatschappelijk middenveld en andere essentiële actoren. Daarbij gaat het onder meer om:

- handhaving van EU-wetgeving inzake haatmisdrijven, de rechten van slachtoffers en non-discriminatie;
- opleiding van rechters, openbare aanklagers, politie en lokale autoriteiten;
- bevordering van verscheidenheid en strengere regels inzake non-discriminatie.

In het kader van het colloquium zal ook worden onderzocht hoe de melding van discriminatie en haatmisdrijven, de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen op het internet (in samenwerking met IT-bedrijven) en de financiering van door het maatschappelijk middenveld en actoren op het gebied van onderwijs en media geïnitieerde projecten ter bevordering van tolerantie en respect, kunnen worden verbeterd.

Wat is de rechtsgrondslag voor het EU-beleid inzake grondrechten?

Artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie luidt als volgt: "*De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren*". Het Verdrag voegt daar het volgende aan toe: "*Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, non-discriminatie, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, solidariteit en gelijkheid van vrouwen en mannen*."

Het beginsel van non-discriminatie, op grond van onder meer godsdienst of levensovertuiging, is eveneens stevig verankerd in de Verdragen (artikel 19 van het VWEU) en artikel 21 van het Handvest van grondrechten van de Unie.

- **Het kaderbesluit van de EU betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht**

Het kaderbesluit verplicht de lidstaten van de EU tot het bestraffen van haatzaaiende uitlatingen, d.w.z. het publiekelijk aanzetten tot geweld of haat op grond van ras, huidskleur, godsdienst, afstamming dan wel nationale of etnische afkomst, alsook door haat ingegeven misdrijven met racistische of xenofobe motieven. Voor de toepassing van het kaderbesluit is het niet van belang of haatzaaiende uitlatingen al dan niet via het internet worden gedaan.

- **De richtlijn rassengelijkheid**

De **richtlijn rassengelijkheid**, die in 2000 is goedgekeurd, is een essentieel onderdeel van de EU-wetgeving ter bestrijding van discriminatie op grond van ras of etnische afstamming. Richtlijn

2000/43/EG bevat een kader voor de bestrijding van discriminatie op grond van ras of etnische afstamming met betrekking tot werkgelegenheid, sociale bescherming, gezondheidszorg, onderwijs en de toegang tot goederen en diensten, met inbegrip van huisvesting.

- **De richtlijn gelijke behandeling**

Gelijke behandeling en non-discriminatie in arbeid en beroep worden gegarandeerd door de richtlijn gelijke behandeling in arbeid en beroep, die discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid in arbeid en beroep verbiedt. De richtlijn, die in 2000 is vastgesteld, vult de richtlijn rassengelijkheid aan. Zij breidt het toepassingsgebied van de bescherming tegen discriminatie op de arbeidsmarkt uit.

- **De richtlijn audiovisuele mediadiensten**

artikel 6 van de richtlijn audiovisuele mediadiensten bepaalt dat lidstaten ervoor moeten zorgen dat mediadiensten van aanbieders die onder hun bevoegdheid vallen, niet aanzetten tot haat op grond van ras, geslacht, godsdienst of nationaliteit. De richtlijn heeft ook betrekking op uitzendingen uit derde landen die naar de EU worden doorgegeven.

- **De richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers**

De richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers is in 2012 vastgesteld ter versterking van het wetgevingskader van de EU op het gebied van de bescherming van en bijstand aan slachtoffers. De lidstaten dienen deze richtlijn uiterlijk op 16 november 2015 om te zetten in nationale wetgeving. Deze richtlijn geeft de slachtoffers van misdrijven dezelfde procedurele rechten en geeft bijzondere aandacht aan slachtoffers van haatmisdrijven.

- **Voorstel van de Commissie: de richtlijn gelijke behandeling**

De Europese Commissie heeft in 2008 een voorstel ingediend voor een richtlijn inzake gelijke behandeling, die discriminatie op grond van leeftijd, godsdienst of overtuiging, seksuele geaardheid en handicap op het gebied van sociale bescherming, onderwijs en toegang tot goederen en diensten zal verbieden. De richtlijn gelijke behandeling zal de bestaande leemten in de anti-discriminatiewetgeving van de EU opvullen en op andere gebieden dan werkgelegenheid meer bescherming gaan bieden tegen discriminatie op grond van leeftijd, godsdienst, seksuele geaardheid en handicap. De richtlijn gelijke behandeling is momenteel in behandeling bij de Raad van Ministers.

Hoe zorgt de Commissie voor de handhaving van deze wetgeving?

In januari 2014 heeft de Commissie een verslag over de tenuitvoerlegging van het **kaderbesluit betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht** goedgekeurd, waaruit bleek dat in de nationale wetgeving nog steeds verscheidene leemten bestaan. De Commissie is met alle lidstaten een bilaterale dialoog aangegaan om ervoor te zorgen dat dit rechtsinstrument correct en volledig ten uitvoer wordt gelegd. Een en ander zal naar verwachting in december 2015 worden afgerond.

Sinds 1 december 2014 kan de Commissie overeenkomstig Protocol nr. 36 bij de Verdragen een inbreukprocedure inleiden tegen lidstaten die het kaderbesluit niet hebben omgezet.

Nationale rechtbanken zijn bevoegd om, al naar gelang de omstandigheden en de context van het geval, te bepalen of er sprake is van geweld of haat van racistische of xenofobe aard. De Commissie treedt niet in de plaats van de nationale strafrechter, noch van die van de rechtshandhavingsautoriteiten die belast zijn met het registreren van haatmisdrijven, het bevorderen van aangifte door de slachtoffers en het proactief onderzoeken van dergelijke gevallen.

Er vindt een brede studie plaats van de huidige juridische en praktische stand van zaken met betrekking tot schadelijke of illegale online-inhoud, als onderdeel van de strategie van de Commissie voor de digitale interne markt. Op 24 september is een openbare raadpleging gestart over de rol van internetplatforms, inclusief hun rol bij de aanpak van illegale inhoud.

Hoeveel EU-middelen zijn bestemd voor de bestrijding van joden- en moslimhaat?

Daarvoor is in het kader van het programma Rechten, gelijkheid en burgerschap voor de periode 2014-2020 een budget voorgesteld van 439 miljoen euro. Dit zal met name worden gebruikt voor de ontwikkeling van efficiënte mechanismen voor toezicht op en rapportage over racistische en xenofobe haatzaaiende uitlatingen op het internet en haatmisdrijven, alsook voor de uitwisseling van beste praktijken ter voorkoming en bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van onverdraagzaamheid. Daarbij ligt de nadruk met name op strafrechtelijke instrumenten. In 2015 worden op deze gebieden projecten ter waarde van 4 017 826 euro medegefinancierd.

Met betrekking tot de periode 2014-2020 zal het programma "Justitie" (378 miljoen euro) de justitiële samenwerking bevorderen in burgerlijke en strafzaken, door bij te dragen tot de opleiding van rechters, openbare aanklagers en andere juridische beroepsbeoefenaars. Eén van de prioriteiten voor 2014 is de effectieve en consistente uitvoering van het kaderbesluit betreffende de bestrijding van

racisme en vreemdelingenhaat door middel van opleiding op het gebied van justitie.

Wat doet de Europese Commissie om haatzaaiende uitlatingen op het internet te bestrijden?

Op grond van de richtlijn audiovisuele mediadiensten moeten lidstaten ervoor zorgen dat audiovisuele mediadiensten die onder hun jurisdictie worden aangeboden, niet aanzetten tot haat op grond van ras, geslacht, godsdienst of nationaliteit. De richtlijn inzake elektronische handel bepaalt dat, indien wordt vastgesteld dat er sprake van illegale inhoud is, de intermediaire dienstverleners effectieve maatregelen moeten nemen voor de verwijdering daarvan. Het verwijderen van illegale inhoud kan echter traag verlopen en gecompliceerd zij. Ook kan inhoud die wel legaal is, abusievelijk worden verwijderd. Dit is de reden waarom de Commissie momenteel overlegt over de actualisering van dit kader.

De Commissie onderzoekt thans ook of het algemene niveau van de door de richtlijn audiovisuele mediadiensten geboden bescherming nog steeds relevant, doeltreffend en billijk is met betrekking tot, onder andere, het verbod op haatzaaiende uitlatingen. Er zal meer aandacht uitgaan naar de behoorlijke uitvoering en handhaving van de vigerende wetgeving. Dit moet de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen bevorderen en effectief strafrechtelijk onderzoek en strafrechtelijke vervolging mogelijk maken.

Nadere informatie:

Persbericht: IP/15/5737

Grondrechtencolloquium

Het volledige programma is hier beschikbaar.

Studies van het Bureau voor de grondrechten:

- Antisemitisme: Overzicht van in de Europese Unie beschikbare gegevens
- Bevordering van respect en diversiteit — bestrijding van onverdraagzaamheid

Eurobarometer: Discriminatie in de EU in 2015

Dialoog op hoog niveau met religieuze en niet-confessionele organisaties

MEMO/15/5739

Contactpersoon voor de pers:

Tim McPHIE (+ 32 2 295 86 02)
Melanie VOIN (+ 32 2 295 86 59)
Christian WIGAND (+ 32 2 296 22 53)

Voor het publiek: Europe Direct per telefoon 00 800 67 89 10 11 of e-mail